

१) अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव

परिपत्रक क्र. ४७ / १९९७

विषय :- सुधारित अभ्यासक्रम जून, १९९७ पासून लागू करण्याबत.

मा. विद्यापीठ अधिकार मंडळाने घेतलेल्या निर्णयानुसार उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाशी संलग्नित असलेल्या सर्व पदव्युत्तर कला आणि विज्ञान महाविद्यालयांचे मा. प्राचार्य यांना कळविण्यात येते की, जून, १९९७ पासून एम. ए. व एम. एस्सी. भाग-१ वगैरेंच्या नावातून वर दर्शविलेल्या विषयांचा नविन सुधारित अभ्यासक्रम अंमलात येत आहे. करिता, यापूर्वीचा सदर विषयांचा जून अभ्यासक्रम जून, १९९७ पासून शिकविण्यात येऊ नये. तसेच जून, १९९७ पासून लागू करण्यात आलेले खालील विषयांचे नविन अभ्यासक्रम सोबत जोडलेले आहेत.

मा. प्राचार्य, पदव्युत्तर कला आणि विज्ञान महाविद्यालय यांना विनंतीपूर्वक कळविण्यात येते की, त्यांनी या परिपत्रकाचा आशय व नविन सुधारित अभ्यासक्रम सर्व संबंधित प्राध्यापकांच्या आणि विद्यार्थ्यांच्या नजरेस आणावा.

- १) एम. ए. भाग-१ - १) मराठी, २) हिन्दी, ३) उर्दू, परिशिष्ट, ४) इतिहास, ५) राज्यशास्त्र, ६) मानसशास्त्र.
- २) एम. एस्सी. भाग-१ - १) बॉटनी, २) झूऑलॉजी, ३) भूगोल [एमए/एमस्सी] ४) केमिस्ट्री.

जा. क्र. उमवि/१२/२६/अक्र/ २७६३/९७

दिनांक :- १२.५.१९९७.

जळगांव.

उपकुलसचिव,
प्रवेश/पात्रता विभाग.

प्रत माहितोत्ताठी रवाना :-

- १) उमविशी संलग्नित असलेल्या पदव्युत्तर कला आणि विज्ञान महाविद्यालयांचे मा. प्राचार्य.
- २) मा. अधिष्ठाता, विज्ञान विद्याशाखा तसेच कला व ललितकला विद्याशाखा.
- ३) मा. चेअरमन व सर्व सदस्य, विज्ञान विद्याशाखा, कला व ललितकला विद्याशाखे-सर्जन रोषारी सर्व अभ्यासमंडळे.
- ४) मा. परीक्षा नियंत्रक, उमवि, जळगांव.
- ५) मा. उपकुलसचिव, परीक्षा-पूर्व, शैक्षणिक विभाग, उमवि, जळगांव.
- ६) मा. सहा. कुलसचिव, परीक्षा-पूर्व/उत्तरार्ध, सभा व दफ्तर, शैक्षणिक, व्याख्याता मान्यता विभाग, उमवि, जळगांव.
- ७) मा. प्रोग्रामर, तंत्रज्ञान विभाग, उमवि, जळगांव.

सं. स. भाग-१ मराठी
अध्यासक्रम जुलै, १९९७ पासून

तात्त्विकांची विभागणी

प्रश्नपत्रिका पहिली - मध्ययुगीन मराठी वाङ्.मधाया इतिहास.

सत्र पहिले

घटक-१	मध्ययुगीन कालखंड व मराठी साहित्यानिर्मितीची वास्तविकता	४ तात्त्विका
घटक-२	नाथ संप्रदायाचे साहित्य	४ तात्त्विका
घटक-३	महानुभाष पंथाचे साहित्य	१६ तात्त्विका
घटक-४	वारकरी संप्रदायाचे साहित्य	१६ तात्त्विका
		४० तात्त्विका.

सत्र दुसरे

घटक-५	दत्त संप्रदायाचे साहित्य	४ तात्त्विका
घटक-६	समर्थी संप्रदायाचे साहित्य	६ तात्त्विका
घटक-७	पंडिती काव्य प्रेरणा, स्वरूप व कार्य	१० तात्त्विका
घटक-८	शाहिरा काव्य	१० तात्त्विका
घटक-९	वखर वाङ्.मय व ऐतिहासिक पत्र वाङ्.मय.	१० तात्त्विका.
		४० तात्त्विका.

— x x x —

प्रश्नपत्रिका द्वितीय

समीक्षाशास्त्र

सत्र पहिले

घटक-१	समीक्षा - व्याख्या व स्वरूप	१० तासिका
घटक-२	समीक्षेची व्याप्ती	१० तासिका
घटक-३	साहित्य समीक्षेचे निकष	१० तासिका
घटक-४	समीक्षेचे गुण विवेक	१० तासिका
		४० तासिका

सत्र दु-रे

घटक-५	समीक्षेची वाटचाल	१२ तासिका
घटक-६	समीक्षेच्या विविध पध्दती	१८ तासिका
घटक-७	समीक्षेचे उपयोजन	१० तासिका
		४० तासिका

प्रश्नपत्रिका तिसरी

लेखकांचा अभ्यास प्राचीन/अर्वाचीन
ज्ञानेश्वरी

सत्र पहिले

घटक-१	ज्ञानेश्वरीची पार्श्वभूमी	०५ तासिका
घटक-२	ज्ञानेश्वरी	३५ तासिका

सत्र दुसरे

अमृतानुभव	१० तासिका
चांगदेव पातळटी	०५ तासिका
हरिपाठाचे अंश	०५ तासिका
इतर अंश, गौळणी, विरहिणी पदे इत्यादी	२० तासिका
४० तासिका	

डि. वा. शिरवाडकर/कुसुम शरण

सत्र पहिले

कुसुमाग्रजांची सत्यश्रुतिका	३० तासिका
समग्र स्फुट कलितलेखन	१० तासिका
४० तासिका	

सत्र दुसरे

डि. वा. शिरवाडकरांची नाटके	२० तासिका
नाटके-या	०५ तासिका
कथा	०५ तासिका
साहित्य विचार व समीक्षे संबंधी लेख	१० तासिका

प्रश्नपत्रिका चौथी

साहित्यकृतीचा अभ्यास

सत्र पहिले

श्रीकृष्णकावली - मोरोपंत
मधुकर - विनोबाजी भावे

२० तासिका

२० तासिका

---

४० तासिका

सत्र दुसरे

जाहिरनामा - नारायण सुर्वे
विद्याजाया - जयवंत दळवी

२० तासिका

२० तासिका

---

४० तासिका

किंवा

विनोदी साहित्य

सत्र पहिले

- घटक-१ विनोदी साहित्याची संकल्पना
घटक-२ विनोदाचे प्रकार
घटक-३ विनोदी साहित्याचे स्वरूप व परंपरा
घटक-४ विनोदी साहित्याचे प्रकार
घटक-५ काही प्रमुख विनोदी साहित्यिक

०६ तासिका

०८ तासिका

०८ तासिका

०६ तासिका

१२ तासिका

---

४० तासिका

सत्र दुसरे

- घटक-६ काही प्रमुख विनोदी साहित्यिक

४० तासिका

टीप :- कोणत्याही साहित्यकृतीवर स्वतंत्र प्रश्न विचारले जाऊ नयेत.

किंवा

समाजभाषा विज्ञान

सत्र पहिले

- घटक-१ तात्त्विक भाषाविज्ञान स्वरूप व व्याप्ती
घटक-२ भाषा व संस्कृती
घटक-३ भाषा संपर्क
घटक-४ भाषिक प्रहसन व भाषाशुद्धीची चळवळ
घटक-५ प्रमाण भाषा
घटक-६ बोल: विज्ञान

०८ तासिका

०८ तासिका

०२ तासिका

०६ तासिका

०६ तासिका

०८ तासिका

---

४० तासिका

सत्र दुसरे

- घटक-७ भारतातील भाषिक प्रश्न
घटक-८ भाषा आणि लिपी
घटक-९ भाषा आणि शिक्षण
घटक-१० शासन व्यवहाराची भाषा
घटक-११ जनसंपर्क माध्यमाची भाषा
घटक-१२ भाषा आणि साहित्य

०४ तासिका

०८ तासिका

०६ तासिका

०८ तासिका

०८ तासिका

०४ तासिका

---

४० तासिका

स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य
स्त्रीवादी साहित्य
सत्र पहिले

घटक-१	स्त्रीवादाची प्रेरणा, संकल्पना आणि स्वरूप	०८ तासिका
घटक-२	स्त्री मुक्तीची आंदोलने आणि स्त्रीवादी साहित्य यातील अनुबंध	०६ तासिका
घटक-३	पाश्चात्य स्त्रीवादी साहित्याचा स्थूल परिचय	०६ तासिका
घटक-४	मराठीतील स्त्री गती जाणवते साहित्य आणि त्याची वैशिष्ट्ये	०८ तासिका
घटक-५	विशेष साहित्य कृतींचा अभ्यास	१२ तासिका
		४० तासिका

सत्र दुसरे - मार्क्सवादी साहित्य

घटक-१	मार्क्सवादाची तात्त्विक बैठक आणि स्वरूप	०६ तासिका
घटक-२	मार्क्सवादी साहित्य विषयक विचार	०६ तासिका
घटक-३	मार्क्सवाद्यांच्या अनुयायांचे साहित्य विषयक विचार	०६ तासिका
घटक-४	मराठी लेखकांचे मार्क्सवादी साहित्यविचार	०६ तासिका
घटक-५	मार्क्सवादाचा मराठी साहित्य निर्मितीवरील प्रभाव	०७ तासिका
घटक-६	विशेष साहित्यकृतींचा अभ्यास	१२ तासिका
		४० तासिका

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विभागीय, जळगांव.

एम. ए. कोर्स-१ अध्यासक्रम

[जून, १९९७ पासून]

विषय :- मराठी

प्रश्नपत्रिका-१ :- मध्ययुगीन मराठी वाङ्. मयाचा इतिहास [प्रारंभ ते १८१८]

उद्दिष्टे :-

मध्ययुगीन मराठी वाङ्. मयाच्या प्रारंभा काळापासून साहित्य निर्मितीच्या विविध काळांसाठी प्रेरणा, धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक पार्श्वभूमी, वाङ्. मयीन प्रवृत्ती, प्रेरणा, वाङ्. मय प्रकारांची पृथगात्मता, संकेत, प्रभाव, अनुकरण, वंङ्. मयेतिहास संकल्पनेच्या तदनुसार मध्ययुगीन वाङ्. मयाचा परामर्श घेणे. विविध संप्रदायांच्या वाङ्. मय प्रकारांच्या उदयास्ताची मीमांसा करणे. महत्त्वाच्या ग्रंथातील आशय, वाङ्. मयीन सौंदर्य, सामाजिकता यांचे स्वरूप जाणून घेणे.

पहिले तंत्र

घटक-१ :- मध्ययुगीन कातखंड व मराठी साहित्य निर्मितीची पार्श्वभूमी

१.१ मध्ययुगीन मराठी साहित्य निर्मितीचे प्रारंभीचे स्वरूप [शेरीय लेख, इतर ग्रंथातून मिळणारी माहिती, संस्कृत-प्राकृताची पार्श्वभूमी, धार्मिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, आद्य मराठी वाङ्. मयकार मुकुंदराज.

घटक-२ :- नाथसंप्रदायाचे साहित्य

२.१ नाथसंप्रदायाचे वाङ्. मयादर्श व निर्मितीप्रेरणा
२.२ नाथसंप्रदायाच्या साहित्याचा परिचय
२.३ नाथसंप्रदायाच्या साहित्यातील वाङ्. मयीन वैशिष्ट्ये.

घटक-३ :- महानुभाव पंथाचे साहित्य

३.१ महानुभाव पंथाची पूर्वपीठिका [संक्षेपात], पंथाचे संस्थापक आणि प्रसारक, तत्त्वज्ञान आणि आचारदर्श [संक्षेपात]
३.२ महानुभाव साहित्याच्या निर्मिती प्रेरणा व वाङ्. मयादर्श
३.३ महानुभाव पंथाचे पद्य साहित्य
[ध्वळे, महानुभावपंथाचे साती ग्रंथ].
३.४ महानुभाव पंथाचे गद्य साहित्य व वाङ्. मय प्रकारांची पृथगात्मता [चरित्रग्रंथ]

लीलाचरित्र, श्री. गोविंदे प्रभू चरित्र, श्रीकृष्ण चरित्र, सुभ्रात, वृष्टान्त पाठ, स्थानपदी प्रजावतर टीकाग्रंथ इ.]

३.५ महानुभाव पंथाची सांस्कृतिक - वाङ्.मधीन काव्यगिरी.

घटक-४ :- वारकरी संप्रदायाचे साहित्य.

- ४.१ वारकरी संप्रदायाचा प्रारंभ व विकास.
- ४.२ वारकरी संप्रदायाचे वाङ्.मयादर्श व निर्मिती प्रेरणा.
- ४.३ वारकरी संप्रदायातील प्रमुख संत ज्ञानेश्वर, नामदेव, रघुनाथ, तुकाराम यांच्या वाङ्.मयाचे स्वरूप.
- ४.४ ज्ञानेश्वरांच्या प्रभावक्षेत्रातील संतकवी आणि संत कवयित्रींच्या वाङ्.मयाचा परिचय.
- ४.५ वारकरी संप्रदायातील साहित्य रचनेतील विविधता; वाङ्.मयातील तीर्था.

सत्र द्वारे

घटक-५ :- दत्त संप्रदायाचे साहित्य

- ५.१ दत्त संप्रदायाच्या उदयाची सीमांता, तत्त्वज्ञान आणि कार्य.
- ५.२ दत्त संप्रदायाची वाङ्.मधीन काव्यगिरी.

घटक-६ :- समर्थ संप्रदायाचे साहित्य

- ६.१ समर्थ संप्रदायाचे वाङ्.मयादर्श व निर्मिती प्रेरणा.
- ६.२ समर्थ संप्रदायाची वाङ्.मधीन काव्यगिरी.
- ६.३ समर्थ संप्रदायातील अन्य साहित्यिकांचे वाङ्.मधीन काव्यगिरी.

घटक-७ :- पंडिती काव्यप्रेरणा, स्वरूप व कार्य.

- ७.१ पंडिती काव्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी.
- ७.२ पंडिती काव्याची वैशिष्ट्ये.
- ७.३ मुक्तेश्वर, श्रीधर, कामन पंडित, ताथराज, भोलेपंत, महिपती, मध्यसुनी, अज्ञतराय, इत्यादींच्या रचनांचे स्वरूप व वाङ्.मया परंपरेतील स्थान.
- ७.४ तंजावरचे पराणी साहित्य, प्रेरणा, स्वरूप व वृथ्वात्मता [रघुनाथ पंडित अर्चित मृत काशी इ.]
- ७.५ दासोभंताचे साहित्य व वैशिष्ट्ये.
- ७.६ पंडिती साहित्याचे योगदान [आख्यान काव्ये, स्तोत्र, श्लोक, चित्रकाव्य इ.]

घटक-८ :- शाहिरांच्या काव्य.

- ८.१ शाहिरांच्या काव्याच्या निर्मितीची सांस्कृतिक-वाङ्मयीन पार्श्वभूमी.
- ८.२ पोवाडे : विषय, रचनाबंध, शैली.
- ८.३ लावणी : विषय, रचनाबंध, शैली.
- ८.४ फटका व भक्ति : विषय, रचनाबंध, शैली.
- ८.५ प्रमुख शाहिरांचा परिचय.

घटक-९ :- बखर वाङ्मय व ऐतिहासिक पत्रवाङ्मय.

- ९.१ बखर वाङ्मयाच्या निर्मितीप्रेरणा व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी.
- ९.२ बखरीचे कालानुसार वर्गीकरण
[सिध्दपूर्वकालीन, शिवकालीन, पेशविकालीन].
- ९.३ बखरीचा वाङ्मयीन आकृतीबंध
[कथात्मकघाट, भाषिकडौल, लोकसाहित्याचा प्रभाव, अन्य भाषांचा प्रभाव].
- ९.४ मराठीतील प्रमुख बखरींचा संक्षिप्त परिचय, सहिजायतीची बखर, शिवादिग्विजय, सप्तप्रकरणात्मक चरित्र, तशाच बखर, पानीपतची बखर, आझादचा इ.
- ९.५ ऐतिहासिक पत्रवाङ्मयाचे स्वरूप व प्रकार.

प्रश्नपत्रिका-२ :- समीक्षाशास्त्र

सत्र पहिले

१. समीक्षा-व्याख्या व स्वरूप.
  - १.१ समीक्षा म्हणजे काय? समीक्षेच्या प्रमुख व्याख्या.
  - १.२ समीक्षेची प्रक्रिया [वाचन आढळून आल्यावर, मूल्यमापन इत्यादी संज्ञांचा परिचय]
  - १.३ समीक्षेची संक्षिप्त घटक - लेखक, साहित्यकृती समीक्षक व वाचक यांचा परस्पर संबंध.
  - १.४ समीक्षेची विविध प्रयोजने व कार्ये [परीचय, अभिप्राय, विश्लेषण, परीक्षण, समीक्षण, नोंद, स्पष्टीकरणात्मक टिपण, अर्थनिर्णयन (इंटर प्रेझेंटेशन, मूल्यमापन इत्यादीं).
  - १.५ समीक्षेच्या मर्यादा.
२. समीक्षेची व्याप्ती.
  - २.१ बाह्यकेंद्री व आंतरकेंद्री समीक्षा.
  - २.२ साहित्य कृतीनिष्ठ समीक्षा.
  - २.३ साहित्य प्रकारनिष्ठ समीक्षा.

२. ४ साहित्येतिहास आणि सौंदर्य.
२. ५ समीक्षाशास्त्र : स्वतंत्र ज्ञानशाखा.

३. साहित्य समीक्षेचे निकष.

३. १ साहित्यकृतीच्या समीक्षेचे निकष .
३. २ वाङ्. मधील मुल्ये.
३. ३ जीवनमुल्ये.
३. ४ वाङ्. मधील महात्मतेचा प्रश्न, साहित्य कृती सांगली आणि द्रष्टेष्ठ यातील अंतर रेखा.
३. ५ साहित्यसमीक्षेची परिभाषा.

४. समीक्षेचे गुणविशेष.

४. १ अहृदय परंतु साक्षी भोक्ता समीक्षक.
४. २ समीक्षेचे गुण - संवेदनशीलता, रसिकता, प्रज्ञा, तुलनाक्षमता, व्युत्पन्नता, विश्लेषणक्षमता, विधिकृतता, मुल्य निवेक भाषिक तारी, संवेदनशीलता, तटस्थता व न्यायदृष्टी.
४. ३ साहित्यकृतीची व साहित्य व्यवहाराची जाण [साहित्य कृतीची माध्यम: विशिष्टता, साहित्याचे अंगे पण, साहित्याचे आश्वात्मक ह्यात्मक, भाषिक व कलात्मक अंग].
४. ४ समीक्षेचे पात्रावधानी पध्दते - साहित्य समीक्षेचे अग्रधान व तारतम्य, निरुपहारतम्य, व्यक्तिनिष्ठता आणि वस्तुनिष्ठता यांचे तारतम्य, मांडणी व शैली यासंबंधी प्रस्तुत अप्रस्तुत निवेक, तुलनात्मक व सुसूत्रता यांचे ज्ञान, स्पष्टता [क्लेरिटी] नेशकेपणा व तार्किकता यासंबंधीचा निवेक, विधायक दृष्टीकोण.

सत्र दुसरे

समीक्षेची वाटचाल, समीक्षेच्या विविध पध्दती व उपयोजन.

५. समीक्षेची वाटचाल : वि. पुणगास्त्री, वि. चं. ब्रह्मण्य, न. वि. वेळकर, वि. स. शेट्टिकर, ना. सि. फडके, डॉ. अर. वा. व. कुलकर्णी, दि. के. वेळकर - नरहर कुलकर्णी.
६. समीक्षेच्या विविध पध्दती.
६. १ चरित्रात्मक समीक्षा पध्दती.
६. २ ऐतिहासिक समीक्षा पध्दती.

- ६.३ समाजशास्त्री समीक्षा पध्दती [मार्क्सवादी]
- ६.४ मानसशास्त्री [आदिबंधात्मक].
- ६.५ रूपवादी / आकृतिनिष्ठ समीक्षा पध्दती.
- ६.६ शैलीवैज्ञानिक समीक्षा पध्दती.
- ६.७ धटितार्थशास्त्र समीक्षाशास्त्र

७. समीक्षे उपयोग,

- ७.१ समाजशास्त्री समीक्षा पध्दतीनुसार "उचलवा" लक्षण सापक्याड हया पुस्तकाची समीक्षा.
- ७.२ रूपवादी समीक्षा पध्दतीनुसार बाळाजीच्या "औढुंबर" कवितेची समीक्षा.

प्रश्नपत्रिका-३ :- [विशेष स्तर] लेखाच्या अभ्यास प्राचीन/अर्वाचीन.

उद्दिष्ट्ये :-

- १] एकाच लेखाच्या समग्र वाङ्. मधीन कर्तृत्वाचे आस्जन करणे.
- २] लेखाचा काल आणि त्याची वाङ्. व्ययवर्धितती यातील अहोंध लक्षात घेणे.
- ३] लेखाच्या वाङ्. मधीन प्रेरणांचा शोध घेणे.
- ४] लेखाने यराठी साहित्याला दिलेले योगदान.

प्राचीन लेख

ज्ञानेश्वर

सत्र पहिले - ज्ञानेश्वरी

सत्र दुसरे - अष्टतानुभव, चांगदेव पावडरी, हरिपाठाचे अंग, पदे अंग, गौळणी, निरदिणी इत्यादी.

अर्वाचीन लेख

वि. वा. शिरवाडकर/कुडुसाग्रज.

कविता, नाटक, कथा, कादंबरी, स्फुट ललित लेख, साहित्य विचार, समीक्षा यासंबंधीचे लेख यांच्या संदर्भात अभ्यास अर्भित]

सत्र पहिले - कवि कुडुसाग्रजांची समग्र कविता आणि समग्र स्फुट ललित लेख.

सत्र दुसरे - वि. वा. शिरवाडकराचे गद्य लेख.

नाटके, कथा, कादंबरी, साहित्यविचार व समीक्षेसंबंधी लेख

[१] साहित्यकृतींचा अभ्यास

उद्दिष्ट्ये :-

- १] साहित्यकृतीच्या सौंदर्याचे आकलन करून आत्वाद्द धेव्याची क्षमता निर्माण करणे.
- २] विशिष्ट साहित्यप्रकारात त्या साहित्य कृतीचे स्थान आणि महत्त्व जाणून घेणे.
- ३] आशय : अभिव्यक्तीच्या अंगाने विशिष्ट साहित्यकृतीचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये यांचा शोध घेणे.

सत्र पहिले

- १] श्लोककेशवली - मोरोपंत.
- २] गुरुकर - दिनोदासी भावे.

सत्र दुसरे

- ३] जाहिरनामा - नारायण तूर्ते
- ४] रांध्याठाथा - अथर्वत दळवी.

सत्र तिसरे

[२] दिनोदी साहित्य

उद्दिष्ट्ये :-

- १] दिनोदी साहित्याची संकल्पना व स्वरूप यांचे आकलन करणे.
- २] मराठी साहित्यातील दिनोदी लेखनाची परंपरा समजून घेणे.
- ३] मराठी दिनोदी साहित्य प्रकार समजून घेऊन दिनोदाच्या निर्मितीची व आकलनाची क्षमता वाढविणे.

सत्र पहिले

घटक-१ :- दिनोदी साहित्य संकल्पना

- १] दिनोद निर्मितीसाठी सातत्या : उपहास, उपरोध, व्यंग्येच्छी विमर्शिता, असंबंधता इत्यादी.

घटक-२ :- दिनोदाचे प्रकार

शब्दनिष्ठ, प्रयोगनिष्ठ, स्वभाषादि, कल्पनानिष्ठ इत्यादी.

घटक-३ :- विनोदी साहित्याचे स्वरूप व परंपरा.

घटक-४ :- विनोदी साहित्याचे प्रकार.

विनोदी लेख, विनोदी नाटके, प्रवचने, विनोदी कथा, विनोदी कविता, विनोदी काव्येरी विडंबन काव्य आणि वास्तविकता, प्रवातार्पणातील विनोद.

घटक-५ :- काही प्रमुख विनोदी साहित्यीक.

- १] श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकर.
- २] राम गणेश गडकरी.
- ३] चिं. वि. जोशी.

सत्र दुसरे

काही प्रमुख विनोदी साहित्यिक

- १] प्र. के. अत्रे,
- २] प्र. क. देशपांडे.
- ३] गंगाधर गाडगीळ,
- ४] व. मा. भिरासदार.

शिखा

समाजभाषा विज्ञान

[विविध भाषा व प्रश्नांचा विशेष अभ्यास]

[परिभाषा व इतर तपशीलांचे परिशिष्ट स्वतंत्रपणे पुरविल्यात येईल]

सत्र पहिले

सांसाजिक भाषाविज्ञान - स्वरूप व व्याप्ती

- १] आधुनिक भाषाविज्ञानातील विविध प्रवाह
[सोस्युर, ब्लूमफील्ड, चॉम्स्की इ.]
- २] सांसाजिक भाषा विज्ञानाचे वेगळेपण
[सपीर बोर्फ - वॅलिनोवस्की]
- ३] समाजभाषा विज्ञान एक आंतर्निव्याख्यीय अभ्यासक्षेत्र
- ४] सांसाजिक भाषा विज्ञानातील पायाभूत संकल्पना.

- ३.१ भाषिक सापेक्षतावादाचा सिध्दांत
- ३.२ भाषिक वर्तन आणि पारस्थीतीचा तंदर्भ
- ३.३ संदेश वहन क्षमता, भाषिक भांडार व लघुक्षेत्र
- ३.४ भाषेचे समाजविज्ञान
- ३.५ भाषासंपर्क
- ३.६ भाषा नियोजन

०५. व्याप्ती :-

- ४.१ भाषेच्या सामाजिक वापराची घडण व प्रमाणपत्र
- ४.२ भाषा भेदांचा अन्वय
- ४.३ भाषा नियोजन [भाषाध्यापन, भाषांतर, लिपी इ.]

[२] भाषा व संस्कृती

१. भाषा : सूक्ष्मतः एक सामाजिक प्रक्रिया.
२. भाषा व जातिवर्ग व्यवस्था [न्यूनसिध्दांत]
३. भाषा व जाति व्यवस्था
४. स्त्रियांची भाषा व पुरुषांची भाषा
५. व्यावसायिकांची भाषा.
६. भाषेचे उपयोजन [औपचारिक, अणुपचारिक]
७. भाषेतील निष्पक्षता प्रकार
८. वाचिक अर्थ स्वस्मशास्त्र.
९. सांकेतिक व गुप्त भाषा

[३] भाषा संपर्क

१. "भाषिक भांडार" व "लघुक्षेत्र".
२. समाजातील निभाषिकता
३. बहुभाषिकता
४. प्रथम भाषा - द्वितीय भाषा
५. मिश्र भाषा / मिश्र बोली.
६. पिजोत भाषा. [संकर भाषा]
७. क्रिओल भाषा
८. बालभाषासिध्दांत, बहुभाषिक निर्वातीचा सिध्दांत आणि

सकभाषिक निर्मातीचा सिध्दांत.

४. भाषिक प्रदुब्धन व भाषाशुध्दीची चळवळ.

१. मराठीवरील परभाषांचे आक्रमणे.
२. फार्सी व इंग्रजीचा प्रभाव.
३. मराठीतील भाषाशुध्दीची चळवळ [कोल्हटकर, सावरकर, क्षीरदास इ. चे विचार.]
४. समकालीन मराठी आणि भाषिक प्रदुब्धनाचा प्रश्न.

५. प्रमाण भाषा.

१. प्रमाण भाषेची संकल्पना
२. भाषा व बोली : साम्य भेद.
३. प्रमाण मराठीचे स्वस्व व पूर्वपीठीका
४. भाषासंकराची संकल्पना व मराठीतील भाषांचे स्थान.

६. बोली विज्ञान

१. भाषा व बोली यातील भेद.
२. बोली झुगोलाची संकल्पना
३. मराठीच्या प्रादेशिक बोली
४. मराठीच्या व्यावहारिक बोली.
५. मराठीच्या सांभाषिक बोली.

तत्र दुसरे :-

७. भारतातील भाषिक प्रश्न.

१. भारताचा भाषिक नकाशा.
२. भारतातील विविध भाषाकुलेक
३. भाषांतर प्रंतरचलनाची भूमिका व फलश्रुती
४. भाषिक एकात्मतेची संकल्पना आणि राष्ट्र भाषेचा प्रश्न.
५. इंग्रजीच्या जागी पर्यायी भाषा कोणती ? संस्कृत की हिंदी
६. सरकारी भाषा थंडाचा अहवाल.
७. शासन व्यवहाराची भाषा : स्वस्व व प्रश्न.

८. भाषा आणि लिपी.

१. भाषा आणि लिपी परस्पर संबंध
२. भारतीय भाषांत उपयोजिल्या जाणा-या लिपी.
३. देवनागरी लिपी : स्वस्व, सामर्थ्य व अपर्जादा.
४. देवनागरी लिपी सुधारण्याचे विविध प्रयत्न.
५. देवनागरी की रोमन ? वादग्रस्त प्रश्न.
६. भारतात सर्व भाषाभाषी एकाच लिपीची शक्यता.

९. भाषा आणि शिक्षण.

१. शिक्षणाच्या सार्वत्रिक माध्यमाचा प्रश्न.
२. इंग्रजी, हिंदी की प्रादेशिक भाषा.
३. परिभाषेचा प्रश्न व पाठ्यपुस्तकांची निर्मिती.
४. आदिवासी व सामाजिक प्रवाहांपासून बाजूला पडलेल्या समाजगटांच्या शिक्षणाची भाषिक बाजू.
५. प्रौढ साक्षरतेचे राष्ट्रीय धोरण आणि नवसाक्षरताठी बोलीभाषांचे उपयोजन.
६. सातुभाषेचे अध्ययन अध्यापनाचे प्रश्न.
७. मरभाषेच्या अध्यापनाचे प्रश्न व पध्दती.
८. भाषाशिक्षणाच्या विविध बाजू
[भाषिक कौशल्यांचा विकास, भाषिक वर्तन, लेखन विषयक नियम इ.]

१०. शासनव्यवहाराची भाषा.

१. शासनव्यवहाराची भाषा : पूर्वपीठीका.
२. राज्यव्यवहारकोशाचा प्रयत्न.
३. फारशी मराठी संकर
४. इंग्रजी मराठी संकर
५. हिंदी मराठी संकर
६. राजभाषा मराठीचा विकास [पद्मनाभकोश, प्रशासनकोश इ.]
७. परिभाषानिर्मिती : स्वरूप व प्रयत्न.
८. कायद्याची भाषा.
९. शासनप्रतीत मराठीची तत्त्वे.

११. जनसंपर्कासाधनांची भाषा.

सामाजिक अभिवरणाचे स्वल्प संवादव्यवहाराची मूलतत्त्वे.

१. जनसंपर्कासाधनांचे स्वल्प.
२. लोकव्यवहारात भाषेचे स्थान.
३. दृत्तापत्रांची भाषा.
४. आकाशवाणी व दूरदर्शनची भाषा.
५. जाहिरातीची भाषा.

१२. भाषा आणि साहित्य.

१. भाषा व शैली
२. भाषिक संस्कृती विशेष आणि वाङ्मयीन उपयोजन
३. साहित्यातील "शाश्वत" व "प्रादेशिक" बोली.
४. साहित्यातील "नागरी बोली" [वर्षेच्या हिंदी इ.]
५. लोकसाहित्यातील भाषेचे स्वल्प
६. लोकव्यवहाराची विविध क्षेत्र आणि मराठी गणवैलीचा विकास.

किंवा

स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य

उद्दिष्ट्ये :-

- १] मराठी साहित्यातील नव्या वाङ्मयीन प्रवाहांचा परिचय करून देणे.
- २] स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य प्रेरणांचा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करणे.
- ३] स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्याने साहित्यक्षेत्रात झालेल्या बदलाचे स्वस्म न्याहाळणे आणि त्याची कारणमीमांसा करणे.

सत्र पहिले

स्त्रीवादी साहित्य

- घटक १] स्त्रीवादाची प्रेरणा, संकल्पना आणि स्वस्म.
- घटक २] स्त्री मुक्तीची आंदोलने आणि स्त्रीवादी साहित्य यातील अनुबंध
- घटक ३] पाश्चात्य स्त्रीवादी साहित्याचा स्थूल परिचय.
- घटक ४] मराठीतील स्त्रीवादी जाणिवेचे साहित्य आणि त्याची वैशिष्ट्ये.
- घटक ५] स्त्रीवादी दृष्टीकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास.
- अ] स्त्रीपुस्तकतुलना ----- ताराबाई विदि.
  - ब] मला उध्वस्त व्हायच्य ----- मल्लिका अमरेश्वर.
  - क] अन्वय ----- अश्विनी धोंगडे.
  - ड] दिजसें दिवत ----- अनुराधा पाटील.
  - इ] स्केक पान गळाववा ----- गौरी देवमाडे.
  - फ] समांतर ----- सानिया.

दुसरे सत्र

मार्क्सवादी साहित्य

- घटक १ : मार्क्सवादाची तात्त्विक बैठक आणि स्वस्म.
- घटक २ : मार्क्सचे साहित्य विषयक विचार.
- घटक ३ : मार्क्सच्या अनुयायांचे साहित्य विषयक विचार.
- घटक ४ : लालजी पेंडसे, पु. य. देवमाडे, शरच्चंद्र मुक्तिबोध आणि दि. के. बेडेकर यांचे मार्क्सवादी साहित्य विचार.
- घटक ५ : मार्क्सवादाचा मराठी साहित्यनिर्मितीवरील प्रभाव.
- घटक ६ : मार्क्सवादी दृष्टीकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास.
- १] बंधनाच्या पलिकडे -----
  - २] दोन ध्रुव ----- दि. स. खांडेकर.
  - ३] सोन्याचा कळस ----- ग्रामा वरेरकर.
  - ४] क्षिप्र ----- शरच्चंद्र मुक्तिबोध.
  - ५] लंढिता ----- विंदा करंदीकर.
  - ६] माझे विद्यापीठ ----- नारायण सुर्वे.